

Sensorais jutīgums

- ✚ Sensorās sajūtas ir visas mūsu maņas: redze, dzirde, tauste, garša, oža. Cilvēkiem ar autiska spektra traucējumiem jebkuru maņu uztvere var būt izmainīta: pavājināta vai pastiprināta.
- ✚ Katram cilvēkam tas var izpausties savādāk.
- ✚ Pievērs uzmanību videi, kurā atradīsies cilvēks ar autiska spektra traucējumiem.
- ✚ Padomā, ko vari mainīt.
- ✚ Brīdini cilvēku ar autiska spektra traucējumiem par sagaidāmiem sensoriem kairinājumiem.
- ✚ Izmanto radoši patīkamu sensoro pieredzi!
- ✚ Izmainīts sensorais jutīgums ļoti bieži ir uzvedības problēmu iemesls.
- ✚ Profesionāļi, kas var palīdzēt: ergoterapeits (sensorā integrācija), logopēds, mūzikas terapeits, deju un kustību terapeits, fizioterapeits.

Sensorā sajūta	Paaugstināts jutīgums	Pazemināts jutīgums
 <p>Redze</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Izkropļota redzes uztvere: spilgta, spoža gaisma var radīt sajūtu, ka priekšmeti lēkā apkārt; • Tēli var būt fragmentēti; • Viegļāk un patīkamāk ir raudzīties uz detaļām, nevis uz kopainu. <p><i>Palīdzības iespējas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Samaziniet fluorescējošas / mirgojošas / raustīgas gaismas. • Nēsāt saulesbrilles. • Izmantot aptumšojošos aizkarus. • Klasē izveidojiet darba telpu ar augstām sienām vai nožogojumu, kas norobežo no traucējošiem stimuliem. 	<ul style="list-style-type: none"> • Priekšmeti šķiet diezgan tumši vai ir grūti uztvert kādas to pazīmes; • Centrālā redze ir aizmiglota, bet perifērā redze ir samērā asa; • Centrālais priekšmets ir pārspīlēts, bet lietas perifērijā ir neskaidras; • Vāja dziļuma uztvere, kas var radīt problēmas ar mešanu un ķeršanu, kā arī kustību neveiklību. <p><i>Palīdzības iespējas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Paplašiniet vizuālā atbalsta izmantošanu.
 <p>Garša</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ļoti jutīgu garšas kārpiņu dēļ daži ēdieni un garšas šķiet pārāk stipras un nepanesamas. Ēd tikai dažus noteiktus ēdienus; • Atsevišķas ēdiena struktūras rada nepatiku. Daži bērni ēd tikai sasmalcinātu ēdienu, piemēram, kartupeļu biezeni vai saldējumu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Garšo ļoti asi ēdieni; • Ēd neēdamas lietas – zemi, zāli u.c.

 <h1>Dzirde</h1>	<ul style="list-style-type: none"> • Troksni uztver saasināti un skaņas kļūst izkropļotas un juceklīgas; • Var būt īpaša jutība pret skaņām, sarunas var dzirdēt no liela attāluma; • Ja apkārt ir troksnis, ir grūti koncentrēties un atšķirt vajadzīgās skaņas. <p><i>Palīdzības iespējas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ausu aizbāžņi / audioaustiņas / mūzikas klausīšanās. • Brīdināt cilvēku ar autiska spektra traucējumiem par sagaidāmiem trokšņiem. • Aizvērt logus un durvis, lai samazinātu ārējos trokšņus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skaņas var dzirdēt tikai vienā ausī, otrā ausī ir tikai daļēja dzirde vai arī nav dzirdes vispār; • Var neatpazīt noteiktas skaņas; • Var patikt pārpildītas, trokšņainas vietas, durvju virināšana un priekšmetu radīti trokšņi. <p><i>Palīdzības iespējas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kopā ar verbālo informāciju izmantot vizuālo atbalstu.
---	---	---

 <h1>Tauste</h1>	<ul style="list-style-type: none"> • Pieskāriens var radīt sāpju sajūtu un diskomfortu, tādēļ cilvēkiem var nepatīk, ja viņus aiztiek; • Nepatīk, ja kaut kas pieskaras kājām vai rokām (maziem bērniem var nepatīk drēbes, apavi; nepatīk, ja rokas ir slapjas vai netīras); • Grūtības ķemmēt vai mazgāt matus, jo ir jūtīga galvas āda; • Patīk noteikta veida drēbes vai materiāli. <p><i>Palīdzības iespējas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Brīdiniet cilvēku, pirms viņam pieskarities. • Pienāciet cilvēkam klāt vienmēr no priekšpusēs. • Atcerieties, ka šim cilvēkam apskāviens var būt vairāk sāpīgs, nekā patīkams. • Ļaut sevi aprūpēt pašam. • Pakāpeniski iepazīties ar dažādām faktūrām, materiāliem. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ir nepieciešamība cieši saspiest lietas (vai citus cilvēkus), pirms rodas jebkura pieskāriena sajūta; • Ir augsts sāpju sliekšnis; • Var savainot sevi; • Patīk smagi priekšmeti (piemēram, smagas segas, zem kā noslēpties). <p><i>Palīdzības iespējas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Izmantot guļammaisus, apstieptus palagus, smagas segas.
---	---	---

 <h2>Oža</h2>	<ul style="list-style-type: none"> • Smaržas var likties pārāk spēcīgas. Tas var radīt grūtības apmeklēt tualeti. • Nepatīk cilvēki, kas lietojuši stipras smaržas, šampūnu u.c. <p><i>Palīdzības iespējas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lietot saimniecības līdzekļus un šampūnus bez smaržas. • Izvairīties no smaržu lietošanas, spēcīgi smaržojošām puķēm, u.c. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dažiem cilvēkiem nav smaržas sajūtas un viņi nevar atpazīt pat ekstrēmus aromātus (tas var attiekties arī uz ķermeņa aromātu); • Daži cilvēki var laizīt lietas, lai labāk saprastu, kas tās ir. <p><i>Palīdzības iespējas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Izmantot stipri smaržojošas lietas kā balvu. • Palīdzēt izvairīties no smirdošām lietām.
--	---	--

<h2>Ķermeņa stāvoklis telpā</h2> <p>(ziņas, ko smadzenes saņem no muskuļiem un ločtavām)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Grūtības rīkoties ar maziem priekšmetiem, piemēram, pogām, kurpju auklām; • Lai uz kaut ko paraudzītos, pagriež visu ķermeni. <p><i>Palīdzības iespējas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Veikt tādas aktivitātes kā „šņorējamie dēļi”. 	<ul style="list-style-type: none"> • Cilvēks stāv pārāk tuvu citiem, jo nevar izvērtēt piemērotāko attālumu līdz citiem cilvēkiem; • Ir grūtības pārvietoties telpās un izvairīties no šķēršļiem; • Var uzskriet virsū cilvēkiem. <p><i>Palīdzības iespējas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Mēbeles izvietot istabas stūros, lai varētu vieglāk pārvietoties. • Uz grīdas atzīmēt robežas ar krāsainu lentu. • Iemācīt stāvēt „izstieptas rokas attālumā” no cilvēkiem.
--	---	---

<h2>Līdzsvars un kustību koordinācija</h2> <p>(saistīts ar vestibulāro aparātu)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Grūtības ar aktivitātēm, kur nepieciešams kontrolēt savas kustības (piemēram, sportā); • Grūtības ātri apstāties vai arī laicīgi uzsākt kādu darbību; • Slikta dūša automašīnās; • Grūtības ar aktivitātēm, kurās galva nav taisni vai arī kājas nepieskaras zemei. <p><i>Palīdzības iespējas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Sadalīt aktivitātes mazās, vieglāk vadāmās daļās. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nepieciešamība griezties, šūpoties, lai saņemtu sensoros stimulus. <p><i>Palīdzības iespējas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Sekmēt aktivitātes, kas palīdz aktivizēt vestibulāro sistēmu. • Bērniem: šūpuļzirdziņi, šūpoles, karuseļi. Pieaugušajiem: bumbas spēles.
---	---	---